

paul celan

razgovor u gori

Jedne večeri, sunce, i ne samo ono, beše zašlo, evo ga gde pode, stupi iz kućerka svog i pode Jevrej-
jin, Jevrej in sin jednog Jevrejina, a s njim pode i njegovo ime, neizrecivo, pode i dode, došepesa, da se čulo, dode o štapu, dode preko kamena, čuješ li me, ti me čuješ, to sam ja, ja i onaj koga čuješ, ja i mi, — on pode dakle, to se čulo, pode pod oblaćem, pode pod senom svojom i tuđom, jer Jevrej in to znaš, što poseduje već, to mu zaista i pripada, što nije bilo zamjleno, pozajmljeno i nevratačeno —, evo ga gde pode i stiže na put, lep, neuporediv, pode kao premaleće kroz goru, on kome je dopušteno bilo da stanuje u dolu, kamo i pripada; u nizinama, on, Jevrej in, stiže i pristize.

Dode, da, na put, amo, ubavi.
I, šta misliš, ko mu dode u susret? U susret mu dode brat od strica —, od strica brat i rod, za četvrt jevrejskog veka stariji, visok dode amo, i on dode pod senom uzajmljenom — jer koji, pitam i pitam ja tako dolazi, pošto mu bog dopusti da bude Jevre-

TRIO

j in, dolazi amo pod sopstvenom? —, jedan visoki dođe drugom tako tiho, jer kad jedan Jevrej in dode amo i sretno drugog tada je svršeno sa tišinom i u gori. Jer Jevrej in i prirod, to su dva, još uvek, i danas, ovde.

Čutao je i kamen tako i bilo je tiho u gori, gde gredeše ovaj i onaj.

Utišano beše, dakle, tiho tamo u gori. Ne beše dugo tako tiho, jer kad jedan Jevrej in dode amo i sretno drugog tada je svršeno sa tišinom i u gori. Jer Jevrej in i prirod, to su dva, još uvek, i danas, ovde.

Tu stoje, rod dakle, levo cvetaju krstići, cvetaju divlji, kao nigde a desno stoje motovilka i **Dianthus superbis**, divni karantil u njihovoj blizini. Ali oni, rod, žali bože, nemaju očiju. Boljereći imaju i njih, oči, ali ispred njih je spušten veo, ni ispred, ni pozadi, veo, koji se nija, čim ude slika kakva u nj, ostaje obojena u tkiivu i već je spremna nit koja se će, da se oko slike iztakva, jedna nit od veta, oprede se oko slike i s njom se rada dete, pola slika pola veo.

Jadni krstiću, jадna motovilko! Tu stoje braća, na jednom putu, stoje u gori, čuti štap i čuti kamen, i čutanje nije čutanje, ni reč jedna nije zamukla niti rečenica, samo međučin jedan, manjak reči to je, praznina to je, vidiš sve slogove unaokolo da stoje; jezik su i usta to oboje kao prežde i na očima im veo spušten, a vi, vi jadni, vi ne stojite i ne cvetate, vi niste tu, i juli nije juli.

Brljivci! Zar nemaju šta da kažu, sebi, sada, kad jezik besmisleno u zube upire, a usne se ne zaobljavaju! Dobro, neka govore...

„Jesi li došao izdaleka, jesi li došao amo...“

„Jesam. Došao sam kao i ti.“

„Znam.“

„Znaš. Znaš i vidiš: Zemlja se brazdala tu gore, brazdala jednom i dvaput i triput i otvorila se po sredi i na sredi stoji neka voda, a voda je zelena i zeleno je belo, a belo dolazi poizdaleže ozgo s glečera, može, ali ne bi trebalo da se kaže, to je jezik koji ovde važi, zeleno sa belim iznutra, jedan jezik ni za tebe ni za mene — pa se pitam za koga je onda zamišljen, zemljo za tebe nije, kažem ja, nije zamišljen, ni za mene —, jedan jezik, dakle, bez Ja i bez Ti, glasnijeg On, glasnijeg Ono, razumeš li, glasnijeg Oni i ništa sem toga.

„Razumem, razumem. Tu sam došao izdaleka kao i ti.“

„Znam.“

„Znaš i hoćeš li me zapitati: I ipak si došao, ipak došao amo — zašto i radi čega?“

„Zašto i radi čega... Jer sam valjda morao da govorim sebi samom ili tebi, morao da govorim usnama i jezikom a ne samo štapom. Jer kome taj štap govori? On govori kamenu, a kamen, kome kamen govori?“

„Kome, rode, treba da govori? On ne progovara, on kazuje, a ko kazuje, rode, nikom ne govori, on saopštava jer ga niko ne čuje, niko i Nikogović, i onda rekne on, on a ne usta njegova niti jezik njegov, rekne on i samo on: Čuješ li?“

„Čuješ li, rekne on, ja znam rode, znam... Čuješ li, rekne on, tu sam, Tu sam, ovde sam, došao sam. Došao sa štapom, ja i niko drugi, ja a ne on, ja sa mojim trenutkom, nezaluženim, ja koga je to ganulo, koga nije ganulo, ja sa uspomenom, ja slabost uspomena, ja, ja, ja...“

„kaže on, rekne on... Čuješ li, kaže on... I Čuješ li, zaceo, Čuješ li, taj ništa ne kaže ne daje odgovor, jer Čuješ li, to je onaj sa glečerima, onaj koji se brazdava, triput i nije ljudski... Taj Zeleno-beli samo, onaj sa motovilkom, taj sa krstićem... Ali ja sam to, rode, ja, koji ovde stojim na ovom putu ovde, kamo ne pripadam, danas, sada, pošto je zašao put i njegova svetlost, ja sa senom, svojom i tuđom ovde, ja koji mogu da ti kažem:

— Na ovom kamenu sam ležao tada, znaš, na kamenjoj ploči; a pored mene, oni su ležali, koji su drugo nešto bili nego ja i isto što i ja, drugi koji su drugo nešto bili nego ja i isto kao ja, rod; i oni su ležali tuma i spavali, spavali i nisu spavali, sanjali su i nisu sanjali, i oni me nisu voleli i ja ih nisam voleo, jer ja sam bio svako, a ko će Svakog voleti, a njih je bilo mnogo, više no onoliko njih koliko ih je ležalo unaokolo, a ko može sve da ih voli, ne prečutujem ti, nisam ih voleo, njih koji me nisu mogli voleti, voleo sam sveću (zapaljivo srce) koja je tu gorela levo u uglu, voleo sam je, jer je dogorevala, i ne zato što je dogorevala, jer „ona“, to je bila „njegov-a sveća, sveća koju je on, otac naših majki užegao jer je one večeri počinjao dan, jedan određen dan koji beše sedmi, kojem je trebalo prvi da sledi, sedmi a ne poslednji, voleo sam, rode, voleo sam nju, ne njeno dogorevanje, i znaš li, od tada ništa nisam voleo;

ništa, ne; ili valjda to što je tu dogorevalo kao ona sveća ovog dana, sedmog a ne poslednjeg; poslednjeg ne, jer ja sam to tu, na ovom putu, o kome govoriš da je lep, ja sam evo, kod krstića i kod motovilke, i stobinu koraka dalje, tu sa one strane kamo mogu, tu uzleće ševa do planinskog bora, vidim to i ne vidim, a moj štap govorio je kamenu, moj štap, taj čuti sad spokojno, i kažeš, kamen koji zna da govori, i u mom oku, gde se veo spušta pokretni, gde se velovi spuštaju pokretni, gde jednog otkloniš, a drugi se već spušta, i zvezda koja sada evo iznad gorja stoji i ako ushte u tkiva da ude, moraće se venčati i uskoro prestati da bude to, već pola veo pola zvezda, a znam, znam, rode, ja znam, sreo sam te ovde, i besedili smo, mnogo i brazde tame, ti znaš nisu za ljude, one, i ne za nas, koji smo prolazili ovuda kao premaleće kroz goru, ti Gros i ja Klaj in, ti brljivac i ja brljivac, mi sa štapovima, mi sa imenima našim, neizrecivim, mi sa senama našim, našim i tuđim, tu ti i ja tu, — ja ovde, ja; ja, koji sve to mogu da ti kazujem, koji bi mogao da ti kazuje; ja koji sve to mogu da ti kazujem koji bi mogao da ti kazuje; ja koji ti to nisam rekao i nisam govorio; ja s krstićem s leva i motovilkom, s onim što je dogorela od sveće (zapaljivog srca), s danom ja, s danima ja, ja ovde i ja tamo, ja, praćen možda — sada ljubavlju nevoljenih, na putu amo ka sebi, gore.

uve jonson

jona npr.

Jehova beše gospod koji je stvorio more i zemlju i Jevreji behu njegov narod, on zaključio jedan ugovor sa njima. Taj je prevazišao ljudske moći, s vremenom na vreme beše zaboravljani. Tad Jehova podstaknuo jednog predodređenog i izabranog u svom narodu za proroka, koji je bio dužan da izrekne kralju, njegovim velikašima i njihovim podanicima šta gospod smera. Isajja živeše u nevolji sa svojih beseda. Jeremija sedeše u izmetištu dokamo dospo. Duša proroka je osetljiva i posvećena i sumničava da čuje glas gospoda i da razabere nesreću.

Kada su opacina i greh grada Ninive izišli pred Jehovu, razluzili se on zbog svog zakona. Pozva Jonu (sina Amatijeve iz Gat-Efere) i naredi mu da po ulicama Ninive objavi njegov veliki gnev i skoru propast grada.

A Jona ushte da beži u Tarsis. Što se toga tiče, naučna istraživanja nagadaju da se taj grad možda nalazio u južnoj Španiji i pretpostavljaju njegovu, verovatno nesavravljivu udaljenost. Kada je brod isplovio iz luke Jope, podiže Jehova snažan vetar na moru i nastade snažna bura po moru; pretiła je opasnost da se brod razbije. Posada baci žreb na krivce i žreb pade na Jonu. Povede se da je on spavao. Dodeli su ga na palubu i bacili ga u more što je i on sam smatrao za najbolje rešenje. I more se umiri. I Jehova zapovedi: te velike ribe proguta Jonu, i Jona zapaveše tri dana i tri noći u trbuhu ribljem, i Jehovi, svome gospodu. Tako se povedi. Onda ga riba izbaci na kopno i Jona pode u Ninivu.

Niniva beše neizmerno veliki grad koji se mogao prokrstariti tek za tri dana hoda. I Jona prođe po gradu za jedan dan hoda; tad je držao propoved: jošte četrdeset dana i Niniva će biti razorena i Nivnjlani prepoznashe boga u njegovom velikom gnevju. Oglasiše strogi post i odušeu se u kostre. I kralj od Ninive odu se u kostret i posu se pepelom.

Kralj zapovedi da ljudi i stoka ne okuse ništa, niti da pasu niti vođu piju. Neka se ogrnu kostreću: ljudi i stoka i da žarko prizivaju boga i da se svaki vrati sa svoga zloga puta i greha koji mu je u ruci. Ko zna, eđa će se raskajati bog. Kada vide bog sve te stvari koje hteđoše da učine, raskajša se od zla kojim zapreti i ne učini ga.

To ozlovlji Jonu veoma i on otide srdit. Na istoku od grada sagradi jednu kolibu i ostade onde da vidi šta će biti od grada. I po treći put zborashe Jehova s njim: „Je li pravo da tu sediš i radije želiš da umreš no da dalje živiš“. Ali Jona odgovori da je pravo, jer otuknu mu volja da beži u Tarsis? Jer ti nikad ne delaš po reči svojoj i kako je pravo prema tvom zakonu! I gospod zapovedi da izmigne ricinus čije se ulje na drugom mestu u svetu zove castor oil, ovaj uzraste da čini hlad nad Joninom glavom i da mu povraťi dobro raspoloženje. I on se obradova veoma zbog ricinusa. Sledjeć jutra zapovedi Jehova da dode crv i podgrize ricinus te da usahne. I gospod posla Jona ostru vetar i žegu žarku. Tad poželi Jona da umre. Ali gospod govoraše Joni: Je li pravo da si tako ljut zbog ricinusa? Jona odgovori: Život mi je omrznuo. Onda reče Jehova gospod njegov: Jadaješ zbog ricinusa koji te nije zadržao, koji je izrastao i propao od jutra do jutra. Zašto ne žališ grad Ninivu gde stanuje preko stovadeset hiljada ljudi, koji još ne razlikuju šta je levo a šta desno, i tome još i toliko stoka? I Jona osta sutočen sa grešnim gradom Ninivom i čekashe njegovo razorenje više od četrdeset puta četrdeset dana. I Jona sade iz života u smrt koja mu beše milija? I Jona se diže i nastavi pravi život u Ninivi? Ko zna.

helmut hajszenbitel

svatovi

neko vidi nekoga pored nečega da stoji i da nešto posmatra i sam zastane
neko više nego (više nego) to su ljudi koji zastaju stoji pored nečega i nešto posmatra i sam zastane
neko više nego (više nego) to su ljudi koji zastaju i posmatraju nekoga koji stoji pored nečega i nešto posmatra

ljudi zastaju da vide ljude koji zastanu i posmatraju nekoga koji stoji pored nečega i nešto posmatra (zastanu jer je neko video nekoga koji je stajao pored nečega i nešto posmatrao i sam bio zastao)

ljudi stoje naposljetku prosto unaokolo oko nekoga koji stoji pored nečega i nešto posmatra
neko ko stoji pored nečega i nešto posmatra prestaje izmenada da posmatra i ugleda ljude

neko ugleda ljude koji su bili zastali jer je neko sebe sama video da stoji pored nečega i posmatra nešto i da je zastao bio što se njega samoga tiče
neko vidi ljude i ne zna zbog čega su zastali bili

neko vidi da ga ljudi posmatraju uplašiće se i produži put

ljudi sad vide nekoga koji stoji pored nečega i posmatra ih

uplašiće se i produže put

ovi ljudi ne znaju šta je on posmatrao i vide samo nekoga koji se uplašio i produžio put

i pošto su samo videli nekoga koji se uplašio i produžio put a nisu znali zbog čega se posmatraju i dok jedan drugog

posmatra uvide da niko ni-

je znao zašto i podu zajedno

svaki pak koji odlazi ogleda se i gleda svakog koji odlazi ogledav se i svaki koji odlazi

ogledav se gleda svakog koji odlazi ogledav se čuvajući se sada da ne zastane

BRANKO PROTIC: kompozicija 37

Prevod sa nemačkog: Slobodan MILETIC